

Improvement Of Organizational And Economic Mechanisms For Small Business Development In Remote Areas (On The Example Of Fergana Region)

Nazirov Xusanjon Saydullaxon o'g'li

Kokand University

xnazirov910@gmail.com

Annotation

This article examines the improvement of organizational and economic mechanisms for developing small business in remote regions, using the Fergana region as an example. It analyzes state policy and the regulatory framework, the region's demographic and resource potential, existing infrastructure challenges, and the experience of foreign countries such as China and Turkey. Directions for reducing territorial inequality are substantiated on the basis of small industrial zones, financial and credit support, tax incentives, and a cluster-based approach.

Keywords: Small business, organizational-economic mechanism, remote regions, Fergana region, small industrial zone, clustering, public-private partnership, regional development, tax incentives, entrepreneurial infrastructure.

Annotatsiya

Mazkur maqolada chekka hududlarda, xususan Farg'ona viloyatida, kichik biznesni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish masalalari yoritilgan. Maqolada davlat siyosati va me'yoriy-huquqiy baza tahlil qilinib, viloyatning demografik va resurs salohiyati, mavjud infratuzilma muammolari hamda xorijiy davlatlar (Xitoy, Turkiya) tajribasi ko'rib chiqilgan. Kichik sanoat zonalari, moliyaviy-kredit qo'llab-quvvatlash, soliq imtiyozlari va klaster yondashuvi asosida hududiy tengsizlikni kamaytirish yo'nalishlari asoslangan.

Kalit so'zlar: Kichik biznes, tashkiliy-iqtisodiy mexanizm, chekka hududlar, Farg'ona viloyati, kichik sanoat zonasi, klasterlashtirish, davlat-xususiy sheriklik, hududiy rivojlantirish, soliq imtiyozlari, tadbirkorlik infratuzilmasi.

Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasida iqtisodiy islohotlarning muhim yo'nalishlaridan biri hududlar o'rtasidagi rivojlanish darajasidagi tafovutlarni kamaytirish va chekka tumanlarda kichik biznesni jadal rivojlantirishdan iborat. "Yangi O'zbekiston - 2030" strategiyasi hamda Prezidentning 2023-yil 14-sentabrdagi PQ-306-son "Kichik biznesni rivojlantirishni moliyaviy va institutsional qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori bilan kichik biznes subyektlarini har tomonlama qo'llab-quvvatlash tizimi mustahkamlanmoqda¹. Ushbu chora-tadbirlar doirasida "Biznesni rivojlantirish banki" orqali kichik biznesni uzluksiz qo'llab-quvvatlash dasturi joriy etilgan bo'lib, u kredit resurslariga tengroq kirish imkoniyatini yaratishga xizmat qiladi.

Kichik tadbirkorlikning huquqiy asosini "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi Qonun tashkil etadi, unga ko'ra tadbirkorlik subyektlarining tengligi, mulk daxlsizligi va qonunchilik barqarorligi asosiy prinsiplar sifatida belgilangan. Shu bilan birga, so'nggi yillarda "Surxondaryo viloyatida qulay investitsiya muhitini yaratish... to'g'risida"gi PQ-5228-son qarori va mahallabay ishlash asosida oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish chora-tadbirlari kabi hujjatlar aynan chekka va mehnat resurslariga boy hududlarni nishonga olgan alohida siyosat mavjudligini ko'rsatadi. Farg'ona viloyati O'zbekistonning eng zich aholi joylashgan, ammo yer resurslari cheklangan hududlaridan biri bo'lib, uning qulay geografik o'рни, boy mehnat resurslari va tarixiy hunarmandchilik an'analari kichik biznesni rivojlantirish uchun mustahkam asos yaratadi, ammo hududiy rivojlantirishda sanoat infratuzilmasining

yetarli emasligi, elektr energiyasi va logistika xarajatlarining yuqoriligi kabi muammolar ham saqlanib qolmoqda. Bu holat aynan tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarni takomillashtirishni dolzarb ilmiy-amaliy masalaga aylantiradi.

Kichik biznesni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning institutsional shakllari.

Farg'ona viloyatida kichik sanoat zonalar (QSZ) tizimi muhim mexanizm sifatida shakllangan: viloyat hokimligining qarori bilan Farg'ona shahri, Furqat, Quva, O'zbekiston, Oltiariq, Yozyovon va Qo'shtepa tumanlarida QSZlar tashkil etilib, hududdagi davlat ko'chmas mulki tadbirkorlarga keyinchalik mulk huquqi berilgan holda 10 yil muddatga eng kam ijara stavkasida beriladi³. Bunday yondashuv yer va mulk resurslariga kirishni yengillashtirish orqali tashkiliy to'siqlarni kamaytiradi. Moliyaviy mexanizmlar orasida soliq siyosati alohida o'rin tutadi. Hozirgi amaldagi tartibga ko'ra, iqtisodiy rivojlanish darajasi past bo'lgan (5-toifa) tumanlarda ro'yxatdan o'tgan va real faoliyat yurituvchi tadbirkorlar uchun aylanma solig'i, foyda solig'i va ijtimoiy soliq atigi 1 foiz miqdorida belgilangan, bu hududiy tengsizlikni kamaytirishga qaratilgan maqsadli soliq siyosatining namunasidir, biroq imtiyozdan foydalanish uchun faqat hududda ro'yxatdan o'tishning o'zi yetarli emas - ishchilarga kamida ikki baravar minimal ish haqi to'lash talab etiladi. Farg'ona viloyatining bir qator tog' oldi va chekka tumanlari aynan shunday toifaga kiradi, bu esa yerli tadbirkorlik faolligini rag'batlantirish uchun qo'shimcha imkoniyat yaratadi.

Mavjud muammolar. Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, kichik biznesni rivojlantirishda moliya-kredit resurslariga kirish, ularni samarali sarflash muammosi hamon dolzarbligicha qolmoqda - xorijiy tajriba bilan qiyoslash mahalliy moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish zaruratini ko'rsatadi. Shuningdek, xizmat ko'rsatish sohasidagi kichik biznes subyektlari moliyaviy, tashkiliy va huquqiy qiyinchiliklarga duch kelmoqda, bu esa davlat va bozor mexanizmlarini uyg'unlashtirgan holda qo'llab-quvvatlash zarurligini asoslaydi. Farg'ona kabi mehnat resursi mo'l hududlarda bu muammolar yanada keskin namoyon bo'ladi, chunki yer taqchilligi va qishloq joylardagi infratuzilma zaifligi yangi biznes tashabbuslarining paydo bo'lishini cheklaydi.

Xorijiy tajriba. Xitoy va Turkiyaning hududlarda tadbirkorlik infratuzilmasini rivojlantirish tajribasi shuni ko'rsatadiki, mahalliy resurslarga asoslangan ixtisoslashtirilgan hududiy zonalar va davlat-xususiy sheriklik mexanizmlari kichik biznesning barqaror o'sishiga xizmat qiladi, bunday tajribani milliy sharoitga moslashtirish orqali qo'llash mumkin. Xususan, har bir tumanning o'ziga xos resurs salohiyatiga (paxta xomashyosi, hunarmandchilik, mevachilik) mos ixtisoslashtirilgan zonalarini tashkil etish g'oyasi Farg'ona viloyati uchun ham dolzarb hisoblanadi, chunki paxtani chuqur qayta ishlash asosida qo'shilgan qiymatli mahsulotlar ulushini oshirish istiqboldagi ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida qaralmoqda.

Takomillashtirish yo'nalishlari. O'tkazilgan tahlil asosida quyidagi tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarni takomillashtirish yo'nalishlarini taklif etish mumkin:

1. Farg'ona viloyatining har bir tumani uchun resurs va mehnat salohiyatiga mos ixtisoslashtirilgan kichik sanoat zonalarini kengaytirish, ayniqsa tog' oldi va chekka tumanlarni qamrab olgan holda;
2. "Biznesni rivojlantirish banki" orqali amalga oshirilayotgan moliyaviy-kredit dasturlarini hududiy filiallar tarmog'i orqali qishloq joylarga yaqinlashtirish;
3. Klaster tizimini fermer xo'jaliklari, qayta ishlash kichik korxonalari va eksport tashkilotlari o'rtasida shakllantirish, bu orqali xomashyoni yerlik joyda qo'shilgan qiymatga aylantirish;
4. Raqamli platformalar va elektron savdo infratuzilmasini rivojlantirish orqali chekka hududlardagi kichik biznesning bozorga chiqish imkoniyatlarini kengaytirish, zero chekka hududlarda internet tezligi va sifatining pastligi hamda logistika tarmoqlarining to'liq qamrab olinmaganligi bu boradagi asosiy cheklovlardan biri hisoblanadi;
5. Biznes-inkubatorlar va maslahat markazlari tarmog'ini kengaytirish orqali yangi tadbirkorlarni huquqiy va moliyaviy savodxonlik bilan qo'llab-quvvatlash.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, Farg'ona viloyatida kichik biznesni rivojlantirish milliy iqtisodiy siyosatning ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib, uning samaradorligi ko'p jihatdan tashkiliy-

iqtisodiy mexanizmlarning izchilligiga bog'liq. Kichik sanoat zonalari, maqsadli soliq imtiyozlari va moliyaviy qo'llab-quvvatlash dasturlari muhim asos yaratgan bo'lsa-da, infratuzilma, moliyaga kirish va bozorga chiqish borasidagi muammolar hali to'liq bartaraf etilmagan. Xorijiy tajribani mahalliyashtirish, klasterlashtirish va raqamli infratuzilmani rivojlantirish orqali ushbu mexanizmlarni takomillashtirish viloyatning ijtimoiy-iqtisodiy salohiyatini to'liqroq ro'yobga chiqarishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Kichik biznesni rivojlantirishni moliyaviy va institutsional qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi 14.09.2023 y. PQ-306-son qarori. - <https://lex.uz/uz/docs/-6609110>
- O'zbekiston Respublikasining "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi Qonuni (yangi tahrir), 02.05.2012 y. O'RQ-328-son. - <https://lex.uz/docs/-31846>
- Sanoat zonalari va kichik sanoat zonalarini tashkil etish to'g'risida (Farg'ona viloyati misolida). - <https://www.spot.uz/oz/2018/12/14/sanoat-zonalari/>
- Xakimov H. O'zbekistonda kichik biznes subyektlarini rivojlantirishning moliya-kredit mexanizmini takomillashtirish // Termiz iqtisodiyot va servis universiteti, 2025. - <https://zenodo.org/records/17384072>
- Bozor iqtisodiyoti sharoitida xizmat ko'rsatish sohasida kichik biznesni qo'llab-quvvatlash mexanizmlari // Konferensiya materiallari, 2025. - <https://zenodo.org/records/17279115>
- Hududlarda kichik va o'rta biznes faoliyati bo'yicha ishlab chiqarishni yaxshilashning eng asosiy yo'nalishlari (Xitoy va Turkiya tajribasi asosida) // Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, 2025. -<https://zenodo.org/records/18501876>
- Farg'ona viloyatida yengil sanoat mahsulotlari ishlab chiqarishini hududiy rivojlantirish muammolari va istiqbollari // Ilmiy maqola. - <https://globalconfcenter.uz/fan/article/download/4007/3322/6095>
- Hududlarda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik samaradorligini oshirishning innovatsion yo'nalishlarini takomillashtirish, 2025. -<https://zenodo.org/records/14657367>
- 2026-yilda kichik biznes uchun soliq imtiyozlari (5-toifa tumanlar bo'yicha) // Azma Finance tahliliy sharhi. - <https://azma.uz/tpost/efrdihx3c1-ozbekistonda-kichik-biznes-uchun-soliq-i>
- Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish orqali aholi farovonligini ta'minlash // Green Economy and Development jurnali, 2025. - <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/journal/index.php/GED/article/view/6868>